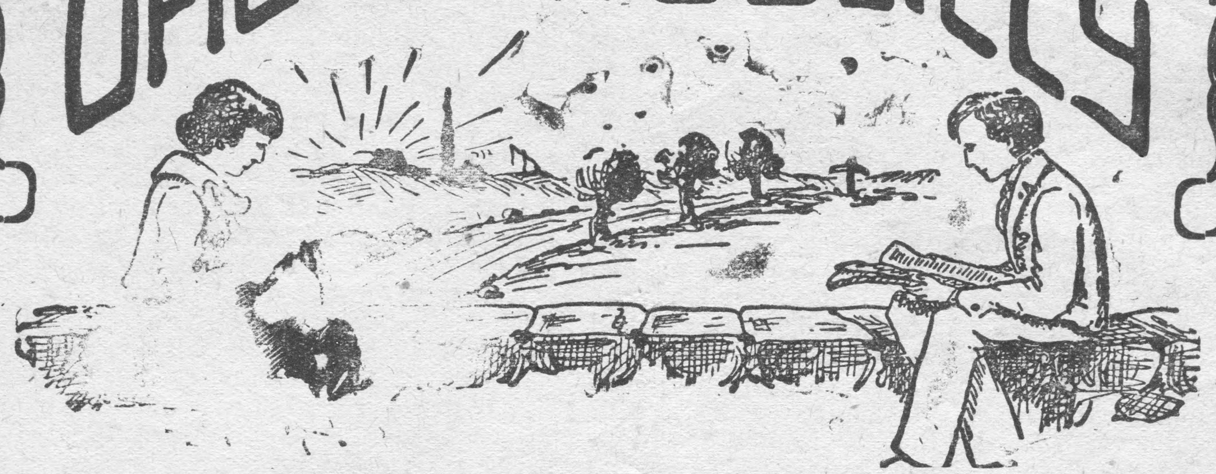
OPIEKUN MŁODZIEŻY

Bezpłatny dodatek do „Drwęcy“

Rok XI. **Nowemiasto, dnia 23 stycznia 1934.** **Nr. 2**

F r a n c i s z e k M y ś l i ń s k i.

Bohaterom powstania styczniowego.

Bohaterowie, Wy, których czyn wielki
Historja Polski wpisała na kartę,
Przy grobach Waszych pełnimy dziś wartę
I czujnym okiem w dal patrzymy siną,
My wnukowie Wasi, wierna Polski straż.

Bohaterowie! Wasz zapał ofiarny,
Co się przemocy nie uląkł ni męki,
W naszych się duszach odrodził... z udręki
I w bój iść kazał, by dokończyć dzieła:
Wolność powrócić Tej, co nie zginęła!

Posiew krwi Waszej wydał bujny plon,
Ziarno ofiarne tej szlachetnej krwi
Wzrosło w potomność. Tak jak w owe dni
Szli
Wnukowie Wasi na przemoc, na ofiarny stos
Złożyć swój los.

Bohaterowie, na ciał waszych proch,
Na krew przelaną o wolności zorze,
Na pamięć czynu, Waszych matek szloch,
Dziś przysięgamy: dopomóż nam Boże,
Gdy będzie trzeba, staniemy jak mur
Wszyscy, od fal Bałtyku do karpackich gór!

Z historji Chełmna.

Chełmno, jeden z najstarszych grodów o nazwie czysto słowiańskiego pochodzenia, położone uroczo na wyniosłem wzgórzu nad Wisłą, obchodziło 30 grudnia ub. r. 700-lecie swego istnienia.

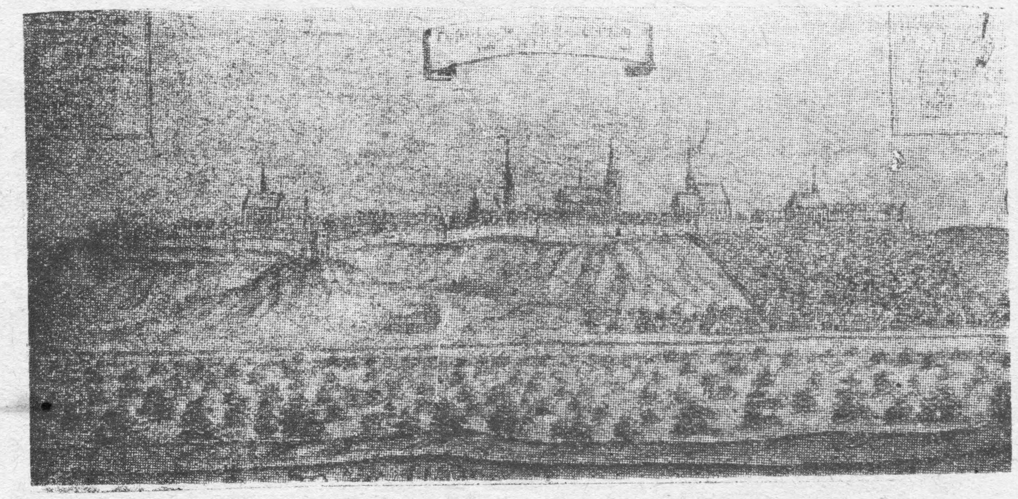
Chełmno, podobnie jak Gdańsk, istniało już w końcu X w., kiedy Mieczysław I. i Bolesław Chrobry podejmowali stąd wyprawy przeciw pogańskim Prusakom, przyczem, według Długosza, Mieszko I. miał ustanowić tu jedno z pierwszych biskupstw w Polsce. Później upadło ono skutkiem napadu Prusaków, a zostało wznowione dopiero r. 1215, kiedy Chełmno stało się siedzibą przeznaczonego dla nawróconych Prusaków biskupa Chrystjana. Pierwotne Chełmno, jak dowodzą dokumenty, leżało tam, gdzie dziś Starogard, 5 km. na zachód od Chełmna. Już za czasów Bol. Krzywoustego było siedzibą kasztelanów. Przy podziale Polski na dzielnice weszło w skład Mazowsza, a r. 1207 przypadło bratu Leszka Białego Konradowi Mazowieckiemu. Prusacy, chcąc położyć kres wyprawom misyjnym biskupa Chrystjana, w r. 1217 napadli i zniszczyli Chełmno, poczem zajęli ziemię Chełmińską. Przyzwani na pomoc przez ks. Konrada Krzyżacy odbili wprawdzie gród w r. 1232, lecz założyli nowe Chełmno w pewnem oddaleniu od poprzedniego, na górze Chełmn, składającej się z 9 pagórków. Stąd też wywodzi się herb miasta: 9 pagórków z krzyżem.

Chełmno, o ludności przeważnie polskiej, po nadaniu mu prawa magdeburskiego w r. 1233, które później, jako „prawo chełmińskie" stało się pierwowzorem prawa miast polskich, po uposażeniu go w różne przywileje, po otoczeniu obronnemi murami poczęło wzrastać. Otrzymało też prawo bicia własnej monety. Stało się nietylko stolicą Krzyżaków (aż do r. 1309, w którym przenieśli swą stolicę do Malborga), ale od r. 1243 siedzibą biskupa chełmińskiego, który jednak z powodu zatargu z zakonem krzyżackim przeniósł się do Chełmży.

W r. 1242 oblegał miasto książę pomorski, Swiętopełk, a w 1244 r. zostało zdobyte i zniszczone. Zapuszczali się też aż pod mury Chełmna połączeni Prusacy, Litwini i Jadźwingowie. Oblegali też Szwedzi, którzy otrzymali pamiętną odprawę. Dopiero od r. 1282 rozpoczął się prawdziwy rozwój Chełmna, stało się naczelnem miastem w całych Prusach. Położone nad spławną rzeką przystąpiło do związku Hanzy i prowadziło ożywiony handel. Okręty, płynące z Anglji, Holandji, Szwecji przywoziły do miasta obce produkty, zabierając płody surowe, jak drzewo, zboże itd. Na rynku w domu handlowym Anglicy mieli swe towary. Chełmno słynęło zeskładów i wyrobu sukna. Około 1300 r. posiadało własne okręty, któremi odbywano podróże zamorskie aż do Flandrji. Ten pomyślny okres nie trwał jednak zbyt długo. W miarę wzrostu Torunia i Gdańska — Chełmno stało się miastem drugorzędnem. W r. 1387 mistrz krzyżacki Winrich v. Knipprode za potwierdzeniem papieża Urbana VI założył w Chełmnie akademję, jedyną na ziemiach krzyżackich, a mającą być rywalką uniwersytetu w Krakowie. W początkach XIX w. akademja upadła. Po bitwie pod Grunwaldem r. 1410 poddało się miasto Jagielle, który je natomiast r. 1422 bezskutecznie oblegał.

Wobec rozprzężenia, nadmiernych ceł i podatków, a w następstwie i biedy, utworzyli w 1397 r. 4 rycerzy ziemi chełmińskiej: bracia Mikołaj i Jan z Ryńska oraz bracia Fryderyk i Mikołaj z Kitnowa pod Radzynem Związek Jaszczurczy — przeciw rządom Krzyżaków, a r. 1432 odmawiając płacenia podatków, w r. 1435 posiłków na wojnę przeciw Polsce. Wobec represyj groził związek buntem i wygrał. Po naradach a r. 1453 delegaci szlachty i miast pruskich pospieszyli do Krakowa ofiarować krainy pruskie Kazimierzowi Jagiellończykowi, prosząc o pomoc. Rozpoczęła się wojna 13-letnia z Krzyżakami, a Chełmno było jednym z pierwszych grodów, które dostały się w polskie ręce.

Kilka lat później zajął podstępnie miasto dowódca wojsk najemnych Bernard v. Zinnenberg. Burmistrza i rajców ścięto, gród złupiono. W 1474 r. Krzyżacy zajęli Chełmno — a do Polski wróciło r. 1479 w opłakanym stanie. Choć było formalnie siedzibą województwa, które składało się z 5 powiatów: chełmińskiego, toruńskiego, grudziądzkiego, kowalewskiego i radzyńskiego, do którego należała też **ziemia michałowska z powiatami: brodnickim i nowomiejskim i ziemia lubawska** — jednakże sądy grodzkie odbywały się w Kowalewie, a sądy ziemskie w Toruniu i Radzynie. W r. 1505 z rozkazu króla Aleksandra przeszło Chełmno pod władzę biskupów chełmińskich. W XVII w. w czasie II wojny szwedzkiej zniszczyli Szwedzi połowę miasta.

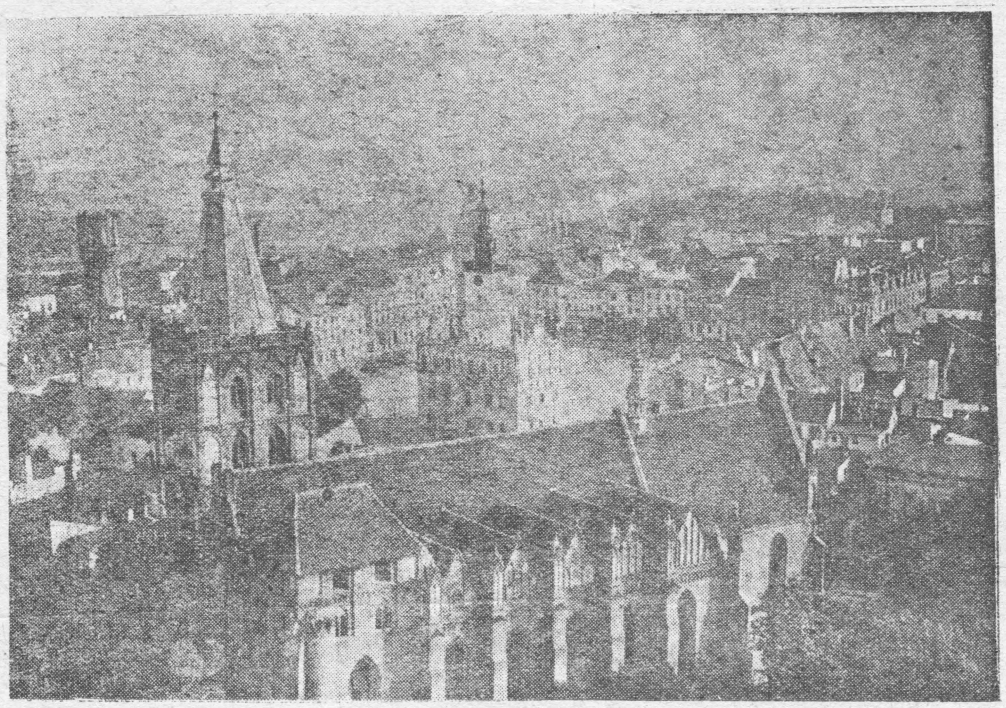

Widok Chełmna z roku 1745.

Ze zbiorów „Instytutu Bałtyckiego"

Po rozbiorze Polski w 1772 r. zagarnęli je Prusacy i przestało być miastem biskupiem. Od 1807—1815 r. weszło w skład Księstwa Warszawskiego, ale po Kongresie Wiedeńskim wzięli je znów w posiadanie Prusacy, germanizując je, a akademję zamienili na wyższą szkołę realną. W r. 1837 założono gimnazjum filologiczne, które stało się kolebką ruchu polskiego Prus Zachodnich. Z kajdan pruskich miasto wyzwoliło się 22 stycznia 1920 r.

Chełmno, miasto rdzennie polskie (90 proc.) i katolickie, liczy około 11 tys. mieszkańców. Posiada wyjątkowo piękne zabytki architektury, zwłaszcza gotyckiej. Najwybitniejszym przykładem jest fara, dzieło Krzyżaków. Słynie z cudownego obrazu M. B. Bolesnej. Do cennych zabytków należy kościół Franciszkanów (dziś gimnazjalny), dawne mury miejskie z XIII. w. wraz z „bramą grudziądzką". Najpiękniejszym zabytkiem jest ratusz w stylu polskiego renesansu, przypuszczalnie dzieło jakiegoś Flamanda. Istnieją pozatem kościoły: św. Ducha, używany przez Niemców za skład siana i wozownię, kościół Dominikanów, niewielki kościółek św. Marcina, kościół Benedyktynek na wzgórzu, połączony z klasztorem. Jest to obecnie główny dom macierzyński na Pomorze i Wielkopolskę Sióstr Miłosierdzia ze Zgrom. św. Wincentego. W jednej z najgłówniejszych instytucyj germanizacyjnych w Chełmnie, dawniej szkole kadetów, mieści się obecnie centralna szkoła podoficerów piechoty, kształcąca przyszłych obrońców Polski.

Współczesne Chełmno (w głębi), na froncie fara i ratusz. (Zdjęcie z lotu ptaka.)
Ze zbiorów „Instytutu Bałtyckiego".

Błędem jest naszych czasów, że ludzie więcej mówią o swoich prawach, niż o obowiązkach; o swych prawach każdy dobrze pamięta, a obowiązki jego trzeba mu dopiero przypominać.

1200 obozów harcerskich.

Ubiegłego lata harcerstwo polskie urządziło ponad 1200 obozów i kolonij letnich. Jest to cyfra imponująca, szczególnie, jeśli się zważy, że cyfra ta nie obejmuje wyprawy harcerstwa polskiego na Jamboree.

Z cyfry tej 320 obozów przypada na harcerki, zaś 886 na harcerzy. Kursów instruktorskich męskich było 55, żeńskich 20. Mimo kryzysu liczba uczestników we wszystkich obozach wzrosła, podobnie jak wzrósł czas trwania obozów.

Prąd elektryczny

przebiega w przeciągu jednej sekundy 300.000 kilometrów, t. zn. obiega w tym ułamku czasu 7 i pół razy kulę ziemską.

Liczba młodzieży bezrobotnej na świecie.

Międzynarodowe biuro Pracy w Genewie ogłosiło następujące dane w sprawie bezrobocia wśród młodzieży: Na 7 milj. bezrobotnych, zarejestrowanych w Rzeszy Niemieckiej w r. 1932, więcej niż jedną czwartą,a mianowicie 1.750,000, stanowili młodzieńcy poniżej 25 lat. W Stanach Zjednoczonych liczba zatrudnionych młodzieńców poniżej 20 lat z 2.700.000 w r. 1920 spadła do 2.100.000 w r. 1930, a w ciągu ostatnich trzech lat z pewnością stała się jeszcze mniejszą. W Wielkiej Brytanji w maju 1933 r. zarejestrowano 140 tys. bezrobotnych w wieku od 15 do 18 lat, a we Włoszech w końcu 1932 r. około 250 tys. Trudny ten problem ma znów stać się przedmiotem obrad międzynarodowej konferencji pracy, która zbierze się w przyszłym roku.

Pamiętajmy o odżywianiu ptasząt.

Teraz, gdy żyjemy w zimie, nie należy zapominać o tych najbiedniejszych Boskich stworzeniach — ptaszętach, które, nie znajdując nigdzie pożywienia, skazane są na wymarcie. Niech każda okruszyna chleba lub ziemniaków, która zwykle idzie na marne, przeznaczona zostanie na pokarm zgłodniałych istotek.

Tunel na wysokości 2500 mtr. zbudowany został w Alpach.

Niedawno nastąpiło przebicie tunelu na nowej drodze alpejskiej, idącej przez Grossglockner. Tunel znajduje się na wysokości 2500 mtr. Stanowi on połączenie między Salzburgiem a Karyntją. — Obok tunelu Col du Galibier (2645 mtr.) w Alpach francuskich jest to najwyżej położony tunel drogowy w Europie. Zdumiewającem jest, że ta nowa droga alpejska, której zadaniem jest skierowanie międzynarodowego ruchu automobilowego na Austrję, znana już była w starożytności. Przy wierceniu tunelu po stronie południowej znaleziono mianowicie statuetkę bronzową Herkulesa, wysokości 17 centymetrów, Znawcy stwierdzili, że statuetka ta pochodzi z czasów celtyckich i liczy przeszło 2000 lat. Okazuje się tedy, że już za czasów celtyckich i rzymskich znano tę ważną drogę alpejską z południa na północ. Po upadku Rzymu poszła ona w zapomnienie, aby dziś dopiero być ponownie odnalezioną.

Nieznane morze.

Znany badacz bieguna południowego admirał Byrd odkrył nowe morze. Rozpościera się ono na południe od zatoki Robertsona. Mierzy ono 200.000 mil kwadratowych. Byrd nadał morzu temu nazwę Ocean Arktyczny.

Wystawa 2000 „polskich“ kanarków w Chicago.

W Chicago odbyła się wystawa „polskich“ kanarków, urządzona przez polskich hodowców, zorganizowanych w klubie „Polonja“, który założony został przed 18 laty i od 15 lat urządza corocznie wystawę. Klub ten liczy 16 członków, posiadających ogółem 2.000 kanarków, najrozmaitszych gatunków.

„Żadna sprawa nie jest dobrze poczęta w samej rzeczy, która nie jest wprzód ukończona w myśli“.

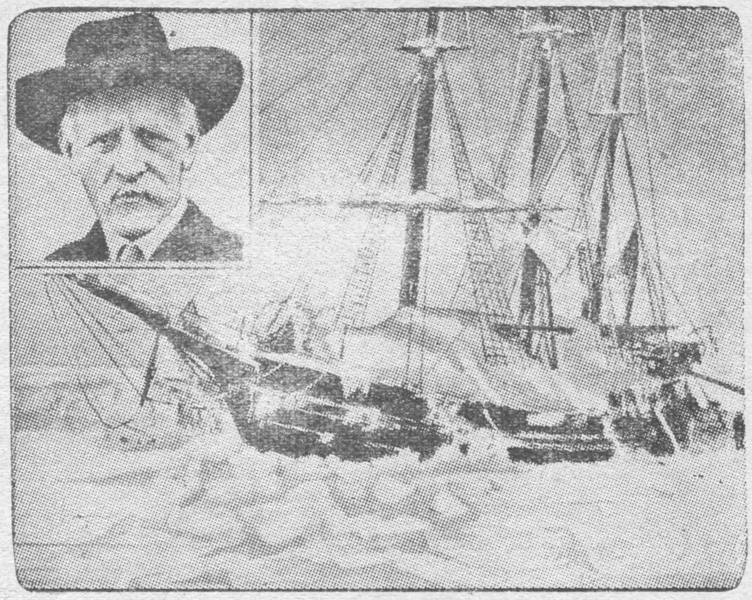
Stanisław Lubomirski.

Samogłoska

uł. Lala.

Z wyrazów: Zanzibar, źdźbło, zawsze, ziemia, ziele, ziarno, karta, więc, jak, witez, koc, siwa, cęt, buki, dno, bez, co — ułożyć dwuwiersz Mickiewicza.

Statek „Fram“, jako zabytek muzealny.

Statek „Fram“, na którym Nansen, (jeden z najwybitniejszych badaczy krajów polarnych) — przedsięwziął swe słynne ekspedycje na biegun północny i południowy, zostanie na pamiątkę umieszczony w specjalnym gmachu w porcie Oslo (Norwegja).

Na rycinie „Fram“ w okowach lodowych morza polarnego północnego w r. 1895, obok podobizna Fridjofa Nansena.

Łamigłówka

uł. W. I.

Rzędy krzyżów, czytane wspólnie, dadzą doniosły fakt z dziejów Polski.

Znaczenie wyrazów:

. . † . .	1. Dygnitarz turecki.
† † † † † † † † †	2. ?
. . † . .	3. Uczta pogrzebowa.
. . † . .	4. Imię męskie.
. . † . .	5. Jeździec rosyjski.
. . † . .	6. Ryba.
. . † . .	7. Paczka listów.
. . † . .	8. Ozdoba w ogrodzie.
. . † . .	9. Pseudonim Maciejewskiego.
. . † . .	10. Grunt uprawny.

Rozwiązanie krzyżówki z Nr. 24.

R	a	d	j	o	t	e	c	h	n	i	k	A	■	D	■	O	w	t	s	j	ó	b	o	m	a	S	■	N	o	b	i	l	E
o	■	■	■	◣	o	■	◢	■	o	■	a	n	i	o	ł	■	a	■	■	■	w	◢	■	■	◣	a	d	o	■	■	n	i	z
s	■	r	a	■	l	■	◤	a	s	◥	◣	n	i	l	◢	◤	r	■	k	ł	y	■	m	o	◥	z	a	◢	◤	◥	◣	c	c
s	■	e	s	■	o	■	a	j	i	l	■	a	■	a	■	b	s	■	■	z	z	■	a	n	c	c	s	■	o	b	■	a	z
i	■	n	o	■	m	■	m	e	d	y	k	■	■	■	t	o	t	■	b	a	r	■	m	a	■	d	■	z	◥	◤	b	■	s
n	■	■	■	◤	a	■	a	n	e	r	a	■	a	■	e	r	w	■	■	■	a	◥	■	■	■	o	■	a	b	l	a	■	e
I	k	s	ń	i	s	a	r	K	■	D	r	e	n	a	Z	■	A	r	I	■	W	i	n	n	i	p	e	G	a	l	l	e	J

Dobre rozwiązanie nadesłali: „Balladyna“ i „Wiewiórka“.
Nagroda książkowa przypadła „Balladynie“.